

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra statistiky

Teze bakalářské práce

**Dopad nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti na vývoj
nezaměstnanosti v Ústeckém kraji**

Pavλίna Guerrerová

© 2015 ČZU v Praze

Souhrn

Bakalářská práce analyzuje vývoj vybraných ukazatelů nezaměstnanosti v Ústeckém kraji v letech 2004 – 2013. Popisuje strukturu nezaměstnanosti, hledá příčiny a důvody dosavadního vývoje a analyzuje dopady a účinnost jednotlivých nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti. Nástroje aktivní politiky zaměstnanosti jsou rozděleny do pěti kategorií – veřejně prospěšné práce, společensky účelná pracovní místa, rekvalifikace, chráněná pracovní místa a ostatní nástroje. Aktivní politika zaměstnanosti je zde zkoumána z hlediska struktury, velikosti výdajů a dopadů na nezaměstnanost v regionu. V závěru jsou zhodnoceny dopady a navržena doporučení pro řešení nezaměstnanosti v regionu.

Klíčová slova: zaměstnanost, nezaměstnanost, trh práce, politika zaměstnanosti, podíl nezaměstnaných osob, aktivní politika zaměstnanosti, Ústecký kraj, MPSV, rekvalifikace, veřejně prospěšné práce, osoby se zdravotním postižením

1 Cíl práce a metodika

Cílem bakalářské práce je statistická analýza vývoje vybraných ukazatelů nezaměstnanosti v Ústeckém kraji v období let 2004 - 2013. Jsou hledány příčiny a důvody dosavadního vývoje nezaměstnanosti a analyzovány dopady a účinnost využívaných nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti.

V části teoretické jsou zpracovány informace získané z odborné literatury a internetových stránek a jsou teoreticky představeny klíčové pojmy spojené s jevem nezaměstnanost. Je zde definován samotný pojem nezaměstnanost spolu s jejími druhy a dopady na společnost. Dále je popsána aktivní politika zaměstnanosti včetně nástrojů, které jsou v rámci aktivní politiky zaměstnanosti využívány ke snižování nezaměstnanosti. V praktické části je provedena analýza vývoje zaměstnanosti, vývoje počtu volných pracovních míst. Dále je provedena analýza nezaměstnanosti, její velikost a struktura (délka evidence, věková a vzdělanostní struktura uchazečů o zaměstnání). Jsou hledány důvody a příčiny dosavadního vývoje. Poslední část je věnována analýze využívaných nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti s vyhodnocením jejich dopadů na nezaměstnanost v regionu. Pro analýzu jsou nástroje aktivní politiky zaměstnanosti rozděleny na veřejně prospěšné práce, společensky účelná pracovní místa, chráněná pracovní místa a ostatní nástroje.

Získaná sekundární data jsou analyzována pomocí základních matematicko-statistických metod z teorie časových řad. Podkladové údaje jsou převzaty z databáze Ministerstva práce a sociálních věcí, Úřadu práce České republiky – Krajské pobočky Ústí nad Labem a Českého statistického úřadu.

2 Závěr

Cílem bakalářské práce byla statistická analýza vybraných ukazatelů nezaměstnanosti a sledování vývoje nezaměstnanosti v časovém období let 2004 – 2013 v Ústeckém kraji, který má nejvyšší podíl nezaměstnaných osob v porovnání s ostatními kraji. Kromě základních teoretických vymezení termínů obsahuje práce analýzu nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti ve vybraném regionu i časovém období. Práce obsahuje také analýzu efektivity a přínosu jednotlivých nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti uplatňovaných Krajskou pobočkou Úřadu práce Ústí nad Labem.

Pomocí nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti usiluje Krajská pobočka Úřadu práce Ústí nad Labem prostřednictvím jednotlivých kontaktních pracovišť o snížení podílu osob nezaměstnaných v kraji. Nástroje APZ jsou financovány jak z národních zdrojů, tak i ze zdrojů EU. Tyto prostředky jsou systematicky využívány k podpoře vytváření nových pracovních míst, převážně pro osoby, které mají ztížené uplatnění na trhu práce a navracejí se tak do aktivní politiky zaměstnanosti.

Na podpoře politiky zaměstnanosti se podílí jak stát, prostřednictvím jednotlivých ministerstev, tak zaměstnavatelé a odbory. Z bakalářské práce vyplývá, že na nezaměstnanost i zaměstnanost se musí nahlížet jako na souhrnný problém celé společnosti a využití všech opatření je efektivnější než využívání jen jednotlivých částí opatření, i když se tato opatření často vzájemně doplňují. V bakalářské práci se vychází ze základních definic, strukturálních pojmů, které se posléze aplikují na konkrétní oblast Ústeckého kraje.

V období od roku 2004 do roku 2008 došlo k poklesu nezaměstnanosti, nárůstu počtu zaměstnavatelů a spolu s tím i počtu volných pracovních míst. Rok 2008 byl pro vývoj nezaměstnanosti v Ústeckém regionu zlomovým rokem. Z pohledu zaměstnanosti byl tento rok jedním z nejuspěšnějších, jelikož nezaměstnanost vykazovala nejnižší hodnotu za celé sledované období. Podíl nezaměstnaných osob činil 7,3 %. K 31. 12. 2008 bylo evidováno nejméně uchazečů v evidenci a to 45 657 uchazečů. Od roku 2009 dochází ve vývoji nezaměstnanosti opět k nárůstu, který v první fázi vrcholí v roce 2010. Rok 2011 vykazuje ve všech sledovaných hodnotách zlepšení, celkový podíl nezaměstnaných osob byl v tomto roce na hodnotě 9,8 %. Do regionu přicházejí noví investoři. V kraji je řada průmyslových zón s dalšími drobnými investory, kteří přinášejí nové možnosti pro zaměstnání. Avšak rok 2012 a 2013 vykázal opět zhoršení ve všech sledovaných ukazatelích. Některá data začínají mít opět negativní tendenci, dochází k nárůstu počtu uchazečů o zaměstnání v evidenci úřadu práce a také k poklesu počtu zaměstnavatelů, což přináší i úbytek pracovních míst. V roce 2013 bylo 65 820 evidovaných uchazečů o práci, podíl nezaměstnaných osob činil 11,5 %.

Velkým problémem stále zůstává velký počet ale i podíl uchazečů, kteří jsou v evidenci déle než 12 měsíců. Za celé sledované období je průměrná délka všech uchazečů v evidenci 646,3 dnů, což je o 101 dnů více než celorepublikový průměr.

Ve věkové struktuře uchazečů o zaměstnání převládá věková skupina uchazečů 20-34 let, následovaná skupinou uchazečů ve věku 35-49 let a nad 50 let. Věková skupina uchazečů do 19 let má nejmenší zastoupení a za celé sledované období docházelo u této věkové skupiny k průměrnému meziročnímu poklesu o 488 uchazečů.

Dle struktury uchazečů v evidenci podle dosaženého vzdělání mají stále největší zastoupení uchazeči se základním vzděláním a bez vzdělání, následovaní skupinou s nižším středním vzděláním s vyučením a bez vyučení, po nich následují uchazeči se středoškolským vzděláním a nejmenší zastoupení mají uchazeči s vysokoškolským vzděláním. U všech sledovaných kategorií došlo v průměru za celé sledované období k poklesu, vyjma uchazečů s vysokoškolským vzděláním. U této skupiny došlo meziročně v průměru za celou časovou řadu ke zvýšení o 88 uchazečů.

Na základě výsledků analýzy aktivní politiky zaměstnanosti v Ústeckém kraji je vidět, že výdaje na tuto politiku nepatřily ve sledovaném období právě k nejvyšším. Výdaje vynaložené na aktivní politiku zaměstnanosti snižují výdaje na pasivní politiku. Což znamená, že v momentě, kdy uchazeč o zaměstnání nastoupí do nového zaměstnání, vrací se část prostředků vynaložených na aktivní politiku zaměstnanosti zpět do státního rozpočtu formou odvedených daní z mezd umístěných uchazečů a uchazeč již není závislý na sociálních dávkách.

Krajská pobočka Úřadu práce Ústí nad Labem prostřednictvím jednotlivých kontaktních pracovišť ke snižování míry nezaměstnanosti využívá nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti, jako jsou veřejně prospěšné práce, rekvalifikace, společensky účelná pracovní místa, chráněná pracovní místa a ostatní nástroje. Tyto nástroje u uchazečů udržují aspoň část pracovních návyků, jež nezaměstnaní, kteří jsou dlouhodobě doma, postupně ztrácejí.

V rámci nástroje veřejně prospěšné práce bylo za celé sledované období umístěno 32 584 uchazečů, někteří však opakovaně. Tento nástroj je hojně využíván zvláště obcemi, které na úklidové práce zaměstnávají nezaměstnané osoby žijící v dané obci. V mnoha případech, kde není dostatečná infrastruktura, je to jediná možnost pro získání uplatnění (většinou dlouhodobě nezaměstnaných osob).

Hlavním cílem nástroje společensky účelná pracovní místa je zamezení dlouhodobé nezaměstnanosti osob z cílových skupin a tím i případnému sociálnímu vyloučení, závislosti těchto osob na sociálních dávkách a snížení jejich životní úrovně. V rámci sledovaného období bylo zřízeno nebo vyhrazeno zaměstnavateli 20 285 společensky účelných pracovních míst a 2 101 uchazečů o zaměstnání zahájilo samostatně výdělečnou činnost.

V rámci nástroje chráněné pracovní místo v chráněných pracovních dílnách je shledáván dopad v tom, že pro 2 721 osob bylo vytvořeno chráněné pracovní místo. Na provoz chráněných pracovních míst v chráněných dílnách bylo umístěno 12 151 osob se zdravotním postižením. Tento nástroj je přínosný v tom, že tyto osoby mají velmi špatné uplatnění na trhu práce, bez tohoto nástroje by velká většina z nich nebyla vůbec zaměstnatelná. Zaměstnavatel, který vytváří pracovní místo pro osobu zdravotně postiženou má povinnost toto místo uzpůsobit s ohledem na zdravotní postižení konkrétní osoby. Vzhledem ke skutečnosti, že jednotlivé uzpůsobení pracovních míst je finančně náročné, zaměstnavatel by tak vytvořil pracovní místa pouze do výše svých možností, ovšem poskytnutím příspěvku úřadem práce je umožněno vytvoření většího počtu pracovních míst uzpůsobených právě osobám se zdravotním postižením a tudíž více pracovních příležitostí na trhu práce.

V rámci sledování dopadů nástrojů aktivní politik zaměstnanosti na nezaměstnanost v regionu, byla pro nástroje veřejně prospěšné práce, společensky účelná pracovní místa a CHMP a CHPD vypočítána procentní míra snížení podílu nezaměstnaných osob vlivem těchto nástrojů. Za celé sledované období došlo ke snížení podílu nezaměstnaných osob v průměru o 0,9 procentního bodu.

Rekvalifikace se snaží zmírnit strukturální nerovnováhu na trhu práce. V letech 2004-2013 úspěšně ukončilo rekvalifikaci 47 229 uchazečů o zaměstnání a zájemců o zaměstnání. Nejvíce rekvalifikačních kurzů bylo pořádáno v období let 2004 až 2011, částečně to koresponduje se situací, kdy se daří obsazovat průmyslové zóny v kraji. Noví zaměstnavatelé jsou převážně zaměřeni na automobilovou a strojní výrobu a s tím je spojena poptávka po kvalifikovaných pracovnících.

Mezi ostatní nástroje aktivní politiky zaměstnanosti mimo jiné patří investiční pobídky a poradenství. V období let 2010-2013 bylo poskytnuto několik investičních pobídek pro

vytvoření 784 nových pracovních míst. Další nástroje, jako překlenovací příspěvek, příspěvek na zapracování a příspěvek při přechodu na nový podnikatelský program, patří mezi doplňkové nástroje a jsou využívány v omezené míře. Celkově bylo v rámci ostatních nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti v období let 2008 až 2013 vytvořeno 2 159 míst a na tyto místa bylo umístěno 2 448 uchazečů.

Krajská pobočka Úřad práce Ústí nad Labem prostřednictvím kontaktních pracovišť se snaží aktivně podporovat zaměstnanost a eliminovat překážky uchazečů o zaměstnání nejen při opětovném navrácení se na pracovní trh, ale snaží se i o zvýšení uplatnitelnosti absolventů na trhu práce. Spolu s nástroji aktivní politiky zaměstnanosti se Úřad práce snaží vytvářet ideální podmínky pro investory, jejichž příchod do Ústeckého kraje je zárukou vytvoření nových pracovních míst. Úřad práce tak usilovně řeší (v součinnosti s dalšími subjekty sociální politiky a relevantními aktéry) problematiku nezaměstnanosti.

Výše míry ukazatele nezaměstnanosti je podmíněna ekonomickou situací země. Ekonomický růst přináší řadu pracovních příležitostí. Nová práce znamená i koupěschopnost zaměstnaných lidí, což má další kladný vliv na ekonomiku státu. Zaměstnaný uchazeč také přináší úspory výdajů státu na zdravotním pojištění a není nadále závislý na sociálních dávkách. Vzhledem ke skutečnosti, že se momentálně nedaří přilákat do kraje tolik potřebné investory a že nedochází ani k vytváření většího počtu pracovních míst, lze předpokládat, že podíl nezaměstnaných osob v kraji stále poroste. Aktivní politika zaměstnanosti je jednou z možností řešení nerovnováhy na trhu práce, využívání těchto nástrojů je přínosné a vede ke snižování nezaměstnanosti.

3 Seznam literatury

BRČÁK, Josef, SEKERKA, Bohuslav. *Makroekonomie*. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. 292 s. ISBN 978-80-7380-245-5

BROŽOVÁ, Dagmar. *Společenské souvislosti trhu práce*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. 140 s. ISBN 80-86429-16-4

BUCHTOVÁ, Božena. *Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2002. 236 s. ISBN 80-247-9006-8

HALÁSKOVÁ, Renata. *Politika zaměstnanosti*. 1. vydání. Ostrava: Ostravská univerzita 2008. 152 s. ISBN: 80-7042-595-4

HINDLS, Richard, HRONOVÁ, Stanislava, SEGER, Jan. *Statistika pro ekonomy*. 1. vydání. Praha: Professional Publishing, 2002. 415 s. ISBN 80-86419-26-6

HOLMAN, Robert., *Ekonomie*, 4. aktualizované vydání. Praha: C. H. Beck, 2005. 709 s. ISBN 80-7179-891-6

JÍROVÁ, Hana. *Trh práce a politika zaměstnanosti*. 1. vydání. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1999. 95 s. ISBN 80-7079-635-9

KREBS, Vojtěch a kolektiv. *Sociální politika*, 5. přepracované a aktualizované vydání. Praha, Wolters Kluwer ČR, 2010. 544 s. ISBN 978-80-7557585-4

MAREŠ, Petr. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. 3. upr. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. 172 s. ISBN: 80-86429-08-3

SAMUELSON, Paul A., NORDHAUS, William D. *Ekonomie*. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1991. 1011 s. ISBN 80-205-0192-4

STEINICHOVÁ, Ladislava. *Nový zákon o zaměstnanosti po vstupu ČR do EU*. 1. vydání. Praha: PRAGOEDUCA, 2004. 151 s. ISBN 80-7310-020-7

SVATOŠOVÁ, Libuše, KÁBA, Bohumil. *Statistické metody II*. 1. vydání, 3. dotisk. Praha: ČZU PEF, 2012. 105 s. ISBN 978-80-213-1736-9

SVATOŠOVÁ, Libuše, KÁBA, Bohumil, PRÁŠILOVÁ, Marie. *Statistické metody v příkladech*. 1. vydání. Praha: PEF CZU v Praze. 2012. 210 s. ISBN 978-80-213-1673-7

Internetové zdroje

Český statistický úřad [cit. 2014-09-27]. Dostupné z [www: <http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/zmena_vypoctu_ukazatele_registrovane_nezamestnanosti_20121107>](http://www.czso.cz/csu/tz.nsf/i/zmena_vypoctu_ukazatele_registrovane_nezamestnanosti_20121107)

Evropský sociální fond ČR [cit. 2014-06-30]. Dostupné z [www: <http://www.esfcr.cz/evropsky-socialni-fond-v-cr>](http://www.esfcr.cz/evropsky-socialni-fond-v-cr)

Hampl: Oživení ekonomiky ČR bude mít tvar písmene W [cit. 2014-08-22]. Dostupné z [www: <http://byznys.ihned.cz/c1-38454200-hampl-oziveni-ekonomiky-cr-bude-mit-tvar-pismene-w>](http://byznys.ihned.cz/c1-38454200-hampl-oziveni-ekonomiky-cr-bude-mit-tvar-pismene-w)

MPSV, Analýza trhu práce v Ústeckém kraji, [cit. 2014-08-22]. Dostupné z [www: <http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/ulk/informace/atp_up>](http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/ulk/informace/atp_up)

MPSV, Analýza stavu a vývoje trhu práce v Ústeckém kraji za rok 2010 [cit. 2014-10-22]. Dostupné z [www: <http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/ulk/informace/atp_up>](http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/ulk/informace/atp_up)

MPSV, Statistické bulletiny [cit. 2014-10-22]. Dostupné z [www: <http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/ulk/informace/bulletiny>](http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/ulk/informace/bulletiny)

Veřejně prospěšné práce, [online]. [cit. 2014-06-30]. Dostupné z [www: <http://www.esfcr.cz/projekty/verejne-prospesne-prace>](http://www.esfcr.cz/projekty/verejne-prospesne-prace)

Zákon č.435/2004 Sb., o zaměstnanosti [online]. [cit. 2014-06-30]. Dostupné z [www: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-435>](http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-435)